

Putnu mākslīgās ligzdvietas

**Būriši zīlītēm, mušķērājiem,
baltajai cielavai, mājas strazdam,
svīrei, erickiņam un dzeguzei**

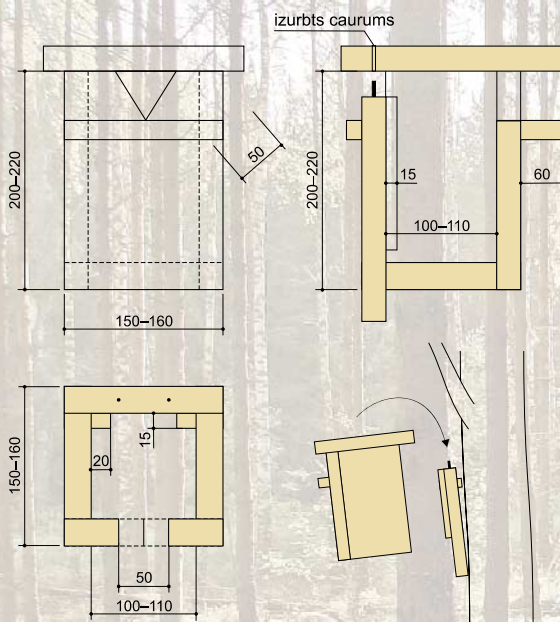

Izliekot būrišus mežos, parkos, dārzos un lauku sētās, kur trūkst ligzdošanai piemērotu vietu – koku dobumu, mēs nodrošinām dobumperētājus putnus ar papildu ligzdvietaš.

Dobumperētāji putni barībā galvenokārt izmanto kukaiņus, to skaitā skuju un lapu koku kaitēkļus. Izliekot būrišus mežsaimniecībai kaitīgo kukaiņu apdraudētās mežaudzēs, ir iespējams izvairīties no dabai kaitīgo ķīmisko vielu lietošanas meža aizsardzībā.

Savukārt pilsētās un citās apdzīvotās vietās būrišu izlikšana cilvēkiem dod iespēju piesaistīt putnus savām mājām un iepazīt tos tuvāk.

Zilītēm, melnajam mušķērājam

Būrišus izvieto dažādos mežos, parkos, dārzos un apstādījumos. Mežos, it īpaši priežu audzēs, šādos būrišos visbiežāk ligzdo melnais mušķērājs un lielā zilīte. Retāk tajos ligzdo cekulzilīte, zilzilīte, titiņš, erickiņš, apdzīvotās vietās arī zvirbuli. Šiem būrišiem noteikti jābūt atveramiem, lai tos varētu regulāri iztirīt.

Mežsaimniecībai kaitīgo kukaiņu ierobežošana

Mazajiem dobumperētājiem putniem – zilītēm un melnajam mušķērājam – var būt liela profilaktiska nozīme mežsaimniecībai kaitīgo kukaiņu ierobežošanā. Jāņem vērā, ka lielākā daļa putnu galvenokārt izmanto to barību, kas attiecīgajā vietā un laikā sastopama visbiežāk. Ja kāda kukaiņu suga sevišķi savairojusies, lielākā daļa putnu gandrīz pilnīgi pāriet uz šo barības objektu.

Šīm putnu sugām ir ievērojams skaits indivīdu, kas neligzdo piemērotu dobumu trūkuma dēļ. Tāpēc, izliekot būrišus, ligzdojošo putnu blīvumu var palielināt daudzas reizes (īpaši raksturīgi tas ir melnajam mušķērājam), un tas palīdz nodrošināt putnu koncentrēšanos iespējamo kukaiņu savairošanās vietu tuvumā.

Izvietojot būrišus, ieteicamais attālums starp tiem ir 35 – 50 metri. Mežā vēlams izvietot vismaz 4 – 6 būrišus uz hektāru. Vietās, kur kukaiņu savairošanās risks ir vislielākais, var izlikt pat 8 – 9 būrišus uz hektāru. Svarīgi ir būrišus izvietot vienmērīgi pa visu audzi, nevis tikai gar ceļiem.

levēro!

- Naglas, uz kurām turēsies būritis, iedzenamas aizmugurējā sienīnā caur jumtā iepriekš izurbtiem caurumiem. Pirms iedzišanas naglām jānokniebj galviņas.
- Jumtiņa šķiedrām jāiet virzienā no priekšas uz aizmuguri, citādi atšķelsies būritis svaru turošā jumtiņa aizmugure un būritis nokritīs.

Foto: Ilze Vilks

Melnais mušķērājs

Apdzīvo dažādus mežus, parkus, kapsētas un apstādījumus. Ligzdu gatavo no priežu mizas plēksnītēm, sausiem zāļu stiebrīņiem un sausām lapām. Olas sāk dēt maija vidū, mazuli izlido jūnijā – jūlijā.

Lielā zilīte

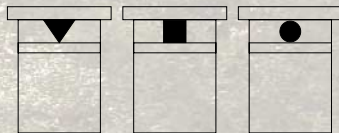
Sastopama dažādos mežos (biežāk ar lapu koku piejaukumu), parkos, dārzos, viensētās un apdzīvotu vietu apstādījumos. Ligzda sastāv galvenokārt no dzīvnieku vilnas, ligzdas pamatā – zaļas sūnas. Olas sāk dēt aprīļa beigās – maija sākumā. Gadā mēdz būt divi perējumi. Pirmā perējuma mazuli ligzdu atstāj maija beigās–jūnija sākumā, otrā perējuma – jūlija otrajā pusē–augustā.

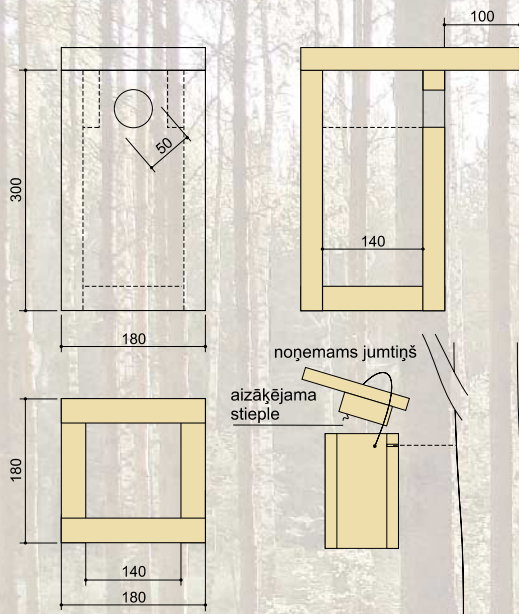
Foto: Arnis Blumbergs

Skreju formas zīlīšu un strazdu būriem

Putnu sugas	Apaļa skreja (diametrs)	Kvadrātveida skreja (mala)	Trīsstūrveida skreja (mala)
Zilītes, melnais mušķērājs	32–35	30–37	50
Mājas strazds, svīre	50–55	45–52	70

Mājas strazdam, svīrei

Strazdu būrus var izlikt tuvu citu citam. Tos jāizvieto vismaz 4–5 m augstumā, pie koka, kārts vai ēkas sienas. Būrus ieteicams gatavot atveramus, ar noņemamu jumtiņu. Jumta apakšpusē pienaglojami divi dēļi, kas, jumtiņu uzliekot, tiek iespiesti starp būra sienām. Strazdu būros var ligzdot arī svīre, mājas un lauku zvirbuli un erickiņš. Nav ieteicams zem skrejas piestiprināt laktiņu. Vārņveidīgie putni to var izmantot, lai izvilktu pa skreju strazdu mazuļus.

Foto: Arnis Blumbergs

Mājas strazds

Ligzdo lauku ainavā ar viensētām, alejās, pilsētās u.c. apdzīvotās vietās, arī vecos, skrajos platlapju mežos un augsto purvu salās. Ligzdu būvē no sausas zāles, sīkiem zariņiem, saknītēm, spalvām un vilnas. Olas sāk dēt aprīļa beigās, mazuļi izlido jūnijā.

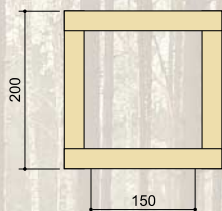
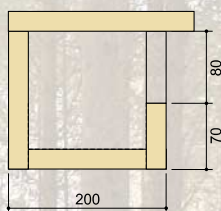
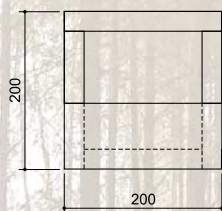
Svīre

Ligzdo galvenokārt apdzīvotās vietās, reizēm arī pie meža klajumiem. Mēdz apmesties strazdu būrišos pēc tam, kad izvesti mājas strazdu mazuļi. Ligzdu gatavo no zāles, lapām un spalvām, ko savāc gaisā. Olas dēj jūnijā, mazuļi pamet ligzdu jūlija beigās–augustā.

Foto: Peters Buhners (Peter Buchner)

Baltajai cielavai, pelēkajam mušķērājam

Šādus būrišus ir grūti aizsargāt no plēsējiem, tāpēc tos vislabāk izlikt pie ēku sienām, pažobelēs – vietās, ko nevar aizsniegt kaķi.

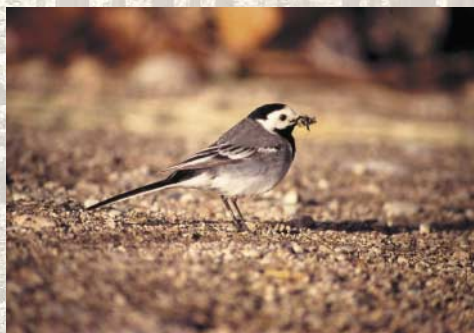

Foto: Aivars Petriņš

Baltā cielava

Ligzdo galvenokārt apdzīvotās vietās un laukos. Ligzdu būvē no sausām zālītēm un saknītēm. Olas sāk dēt maija sākumā, mazuļi izlido jūnijā–jūlijā. Gadā divi perējumi.

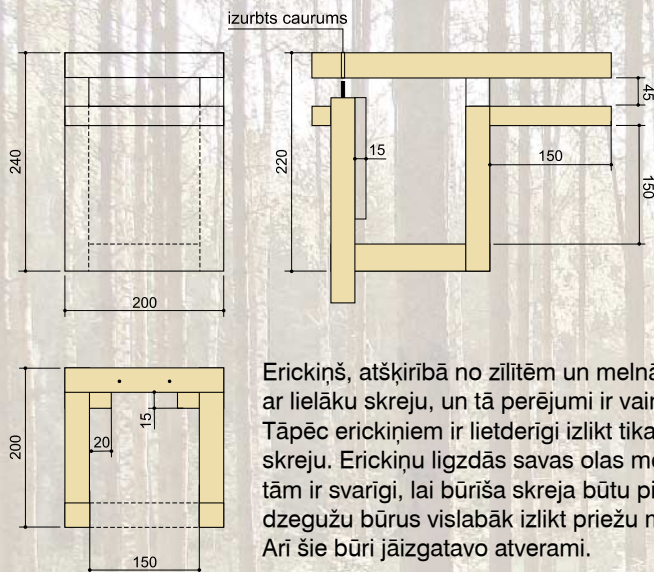
Pelēkais mušķērājs

Sastopams apdzīvotās vietās, skrajos mežos un mežmalās, viensētās, parkos u.tml. vietās. Ligzda sastāv no sīkiem zariņiem, saknītēm, sausas zāles, sūnām, ķērpjiem, izklāta ar matiem un spalvām. Olas sāk dēt maija beigās, mazuļi izlido jūnijā–jūlijā.

Foto: Peters Buhners (*Peter Buchner*)

Erickiņam un dzeguzei

Erickiņš, atšķirībā no zilītēm un melnā mušķērāja, ligzdo būrišos ar lielāku skreju, un tā perējumi ir vairāk pakļauti postījumiem. Tāpēc erickiņiem ir lietderīgi izlikt tikai būrišus ar pagarinātu skreju. Erickiņu ligzdās savas olas mēdz dēt arī dzeguzes. Arī tām ir svarīgi, lai būriša skreja būtu pietiekami plata. Erickiņu un dzeguzu būrus vislabāk izlikt priežu mežos un dažādos parkos. Arī šie būri jāizgatavo atverami.

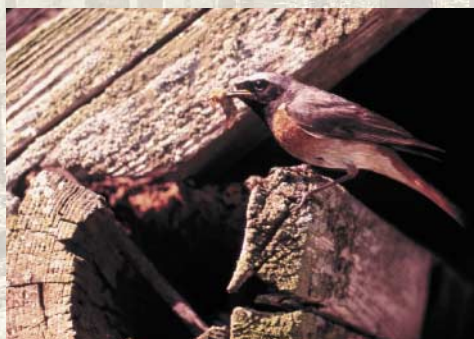

Foto: Aivars Petriņš

Erickiņš

Sastopams skrajos priežu mežos, dažādos parkos, dārzos un pie viensētām. Ligzdu būvē no sausiem zāļu stiebrītiem, zaļām sūnām un ķērpjiem, izklājumā putnu spalvas. Ļoti raksturīgi, ka ligzdā var atrast arī kadiķu miziņas. Sāk dēt maijā. Gadā var būt divi perējumi. Pirmā perējuma mazuļi izlido jūnijā, otrā – jūlija beigās.

Dzeguze

Dzeguze ir putns, kas pielāgojies baroties ar matainajiem tauriņu kāpuriem, tādēļ tai ir neatsverama loma meža aizsardzībā. Sastopama mežos, krūmājos, kapsētās, parkos un dārzos. Viens no dzeguzes saimniekputniem ir erickiņš. Tā ligzdās dzeguzes dēj olas divos paņēmiēnos atbilstoši erickiņa pirmajam un otrajam perējumam – maijā un jūnija beigās. Parasti katrā ligzdā iedēj tikai vienu olu.

Foto: Peters Buhners (Peter Buchner)

Kas jāievēro, izgatavojot būrišus?

- Būriši jāizgatavo no sausiem dēļiem (no mitriem dēļiem gatavoti būriši izžūstot kļūst šķirbaini). Dēļu biezums – 2–2,5 cm. Būra iekšpusē dēļi nedrīkst būt ēvelēti, jo tas var apgrūtināt mazuļu izkļūšanu no būriša.
- Lai būritis kalpotu ilgāk, tā jumtiņu ieteicams nosegt ar skārdu vai ruberoīdu.
- Būriša dibens vienmēr jāienaglo starp sienām, nevis no apakšas. Ja tas pienaglots no apakšas, būri uzkrājas mitrums, tas sāk pūt un ar laiku būriša dibens var nokrist.

Caunas izēsts būritis

Foto: Ilze Vilks

Aizsardzība pret postītājiem

Būritim jābūt izgatavotam tā, lai ligzda būtu pasargāta no postītājiem – plēsīgajiem zvēriem (mežā – caunām, dārzā – kaķiem). Mazu izmēru būrišos cauna vai kaķis iekļūt nevar, tāpēc tie savu laupījumu izvelk pa skreju ar ķepu vai norauj būriša jumtu. Lai dzīvnieks nevarētu sasniegt ligzdu pa skreju, būritim nepieciešama vismaz 6 cm gara ārējā laipiņa. Jumtiņam jābūt labi nostiprinātam. Mežos, kur būriši bez nodrošinājuma izlikti lielā skaitā, caunas apstaigā tos un izposta perējumus citu pēc cita. Tādējādi būrišu izlikšana rada putniem vairāk zaudējumu nekā labuma. Jauni būriši parasti ir gaiši un plēsējiem viegli pamanāmi, tāpēc tos būtu vēlams no ārpuses viegli apdedzināt vai apstrādāt ar antiseptiskiem šķīdumiem, piemēram, erlītu (tas arī paildzinās būrišu mūžu).

Tīrīšana

Dobumperētāji putni nekad neizmanto ligzdošanai veco ligzdu. Atšķirībā no mājas strazda, kas pavasarī izmet no būriša veco ligzdas materiālu, sīkie dobumperētāji putni (zilītes, melnais mušķērājs) būrišus netīra, bet būvē jaunu ligzdu virsū vecajai. Tādējādi pēc vairākiem gadiem būritis ir pilns ar ligzdu materiāliem. Ligzda, kas uzbūvēta virs vienas vai vairākām vecajām ligzdām, ir vieglāk sasniedzama ligzdu postītājiem, tāpēc katru gadu (septembrī–novembrī) būriši ir jāiztīra (jāizmet viss ligzdas materiāls, kas atrodas būritī).

Vienlaikus ar tīrīšanu nepieciešamības gadījumā var veikt arī būrišu defektu novēršanu (jumtiņa nomainīšanu u.tml.). Parasti vecajos ligzdu materiālos savairojas putnu parazīti, tāpēc ir ieteicams rudenī tīrīt ne tikai sīko dobumperētāju, bet arī citu putnu būrišus.

Lai būris kalpotu ilgi, tas regulāri jāapskata un jāremontē

Foto: Oskars Keišs

Izlikšana

Vislabāk putnu būrīšus izlikt jau rudenī, kad ligzdošanas teritorijas aizņem pie mums pārzīmojošie dobumperētāji. Ja rudenī būrīšus izlikt nav iespējams, tos jāizliek pēc iespējas agri pavasarī (martā, aprīļa sākumā).

Vislabāk būrīti pie koka piestiprināt ar naglām. Šāds stiprinājums būs pietiekami drošs un nodarīs vismazāko kaitējumu kokam. Būrīti var arī iekārt koka zarā ar stiepli. Nav ieteicams būrīti piesiet ar stiepli ap koku, jo tad stieple ieaug kokā, vai pārtrūkst, kokam augot.

Būrīša skreju vislabāk vērst uz austrumiem, dienvidaustrumiem vai ziemeļaustrumiem. Skreju vēlams vērst pret klajāku vietu, tā, lai to neaizsedz koku zari.

Būrīša piestiprināšanas augstums sīkajiem dobumperētājiem putniem – 2–4 m. Būrīšus, kas piestiprināti zemāk, viegli varēs sasniegt garāmgājēji, traucējot putnu ligzdošanu.

Foto: Ilze Vilks

Dabas aizsardzības pārvalde
www.dap.gov.lv

Latvijas Ornitoloģijas biedrība
www.lob.lv

Latvijas Vides
aizsardzības fonds

Redaktore: Ilze Štrausa
Teksts: Viesturs Ķerus, Ilze Vilks
Konsultanti: Oskars Keihs, Aivars Petriņš
Foto: Natālija Lebusa (vāks),
Arnis Blumbergs (fona foto), Edmunds Račinskis (būru foto)
Dizains: Lolita Piterniece, Jelgavas tipogrāfija
Attēlu autortiesības saglabā to autori

Buklets iespiests uz videi draudzīga papīra

Izvēlies dabas aizsardzību!